

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Статтю присвячено проблемі впровадження культурологічного підходу до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей. Визначено педагогічні аспекти культурологічного виховання, шляхи реалізації культурологічного потенціалу дисципліни в процесі вивчення іноземної мови у вищій школі.

The article is devoted to the problem of implementation of cultural approach to aesthetic upbringing of students of non-philological specialities. Pedagogical aspects of cultural upbringing, the ways of realization of the cultural potential of this academic discipline in the process of teaching foreign languages are defined.

Актуальність теми дослідження визначається змінами стратегічного курсу України, спрямованого на поглиблену демократизацію всіх сфер життя, та переосмисленням ролі особистості в суспільстві. Сучасні вимоги до особистості фахівця, закладені в освітньо-кваліфікаційних характеристиках різних напрямів підготовки випускників вищої школи, ставлять нові цілі та завдання перед освітянами в галузі викладання гуманітарних дисциплін. Одним із завдань педагогів і психологів є створення найефективніших методів естетичного виховання молоді, без чого неможлива інтеграція нашої держави у європейський та світовий освітній простір.

Естетичне виховання – це цілеспрямоване виховання естетичних смаків та ідеалів особистості, розвиток її здатності до естетичного сприйняття явищ дійсності та витворів мистецтва, а також до самостійної творчості в галузі мистецтва [1]. Досліджуючи проблему естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей, ми розглядаємо культурологічний підхід до навчання як одну з необхідних умов вирішення поставленої проблеми.

Загальні питання реалізації культурологічного підходу в педагогічному процесі, його роль у розвитку теорії та практики виховання розглядалися у працях багатьох педагогів-культурологів. Роль культурологічної підготовки як важливого засобу формування професійної моделі поведінки, оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями, методологічні та теоретичні проблеми культурологічної підготовки спеціалістів, базові принципи організації культурологічних дисциплін у вищій школі досліджувалися у роботах В.Біблера [3], Б.Гершунського [4], А.Гуревича, Д.Лихачова [5]. Грунтовні дослідження Л.Масол, Л.Волинської, М.Левченка, М.Резниченка, Л.Хомич [6: 50-53] дозволяють не лише реалізувати культурологічний та виховний потенціал окремих академічних дисциплін, але й закласти основи інтеграції на міжпредметному рівні. Питання ж культурологічного підходу до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей (майбутніх екологів, юристів, економістів, політологів, соціальних працівників) як відносно самостійне у вітчизняній педагогічній науці не досліджувалось. Тому *метою даної статті* є висвітлення проблеми культурологічного підходу до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей.

Завданнями статті передбачається:

- визначити педагогічний аспект культурознавчої освіти;
- з'ясувати роль культурологічного підходу до організації естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей;
- окреслити шляхи реалізації культурологічного потенціалу естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей.

Теоретичне підґрунтя культурологічного підходу до навчання складає культурно-історична теорія розвитку людини, яку ще в 30-х роках минулого століття розробив

Л.С.Виготський [2: 67]. За Л.С.Виготським, будь-яка психічна функція в розвитку людини з'являється двічі: спочатку як діяльність колективна, соціальна, тобто як функція інтерпсихічна; другий раз – як діяльність індивідуальна, як внутрішній спосіб мислення, як функція інтрапсихічна. Діяльність виховання – це специфічна діяльність людей, завдяки якій формуються нові психічні утворення (відбувається розвиток особистості) шляхом засвоєння нового. Процес засвоєння – це процес інтеріоризації діяльності спілкування, в якій тільки і може проявлятися функція знака-слово, друга сигнальна система людини, із первинно зовнішньої, спільної діяльності в діяльність індивідуальну, тобто психічну діяльність того, хто вчиться.

Педагогічний аспект культурознавчої освіти можна прослідкувати через значення латинських слів “cultura, homo cultures (людина культурна)”, тобто, освічена. Саме у такому сенсі вживав поняття “культура” та “освіта” Гегель, оскільки він вважав, що тільки оволодівши культурою людина може займатися освітою; самоосвіта можлива на основі зразків, створених культурою [2: 24].

Освіта – це введення людини до світу культури на різних етапах її життя. У загальному вигляді освіту можна охарактеризувати як оволодіння культурою різних видів діяльності та спілкування. Культура при такому підході означає не що інше як освіту – оволодіння знаннями, історично відібраними зразками діяльності та соціального спілкування.

До освіти культура включена у вигляді словесних, знаковимволічних узагальнених форм, що фіксують когнітивну, нормативно-ціннісну, естетичну значущість речей та явищ, їх споживчу користь. Зближення понять “освіта” та “культура” не означає їх повного ототожнювання. Якщо освіта – це “стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього” [7], то культура виступає одним із чинників формування особистості, визначальним параметром ступеня пристосованості індивіда до життєдіяльності в певному середовищі. В нашому дослідженні ми розглядаємо педагогічний аспект культурологічної освіти як засіб реалізації культурологічного підходу до навчання, оскільки пов'язуємо його не тільки з навчальним, але й з виховним процесом у вищих закладах освіти.

Творчі роботи студентів та власний педагогічний досвід свідчать, що саме впровадження культурологічного підходу до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей великою мірою сприяє формуванню естетичних смаків та пріоритетів студентів. Тобто, на заняттях доцільно використовувати не фактологічний підхід, у рамках якого вивчаються пам'ятні дати та історичні події, площа країн, чисельність та склад її населення тощо. Завданням занять з гуманітарних дисциплін має стати розширення культурологічних знань студентів, що передбачає залучення їх до культурних цінностей, знайомство з кращими творами світового мистецтва, формування навичок толерантної поведінки у різних життєвих ситуаціях. Такий підхід створює умови для зосередження уваги студентів на загальнолюдських цінностях, сприяє зростанню інтересу до чужої культури і мови та подоланню культуроцентризму.

У процесі дослідження на прикладі вивчення англійської мови ми переконались, що стосовно інтерпретації історичних подій, культурних явищ, особливостей світосприйняття, національних відмінностей народів, мова яких вивчається, знання студентів поверхові, застарілі, не відтворюють зміни в сучасному світі, не відповідають сьогоденню. Ще гірше стан справ щодо знання сучасних представників культури та науки англійських країн: письменників, композиторів, політичних діячів, учених, які принесли світову славу своєму народові та своїй країні. Як правило, студенти знають представників класичної англійської літератури та живопису, але тільки 3% опитаних студентів змогли назвати, наприклад, представників сучасної британської чи американської культури (здебільшого, рок-музикантів та модельєрів).

Причиною виникнення прогалин у культурологічній обізнаності студентів нефілологічних спеціальностей, на нашу думку, є поширена практика супроводжувати

вивчення країнознавчих тем фактологічним матеріалом. При цьому поза увагою викладача залишаються видатні особистості та культурні явища, їх вплив на розвиток нації та формування національної самосвідомості. Культура постає як перелік дат, набір пам'ятників, у той час, як вона покликана впливати на душі та почуття студентів, формувати їхній внутрішній світ, виховувати почуття прекрасного, сприяти залученню до сприйняття кращих витворів світового мистецтва.

Узагальнення знань студентів у сфері іншомовної культури, бесіди з викладачами щодо відмінного від нашого стилю життя, цінностей, норм поведінки в різних життєвих ситуаціях, свідчать, що як студенти, так і їхні викладачі більше дізнаються з фільмів, які дивляться по телебаченню, аніж з високохудожніх творів визнаних митців. Тут треба зазначити, що більшість бойовиків, вестернів, фільмів жахів, триллерів, знятих у Голівуді, не відтворюють реальне життя середнього американця. До вищого закладу освіти студенти приходять саме з такими стереотипними знаннями, що часто не відповідають дійсності, сформованими засобами масової інформації не на кращих прикладах. Тому, на нашу думку, для формування у студентів сучасних знань про культуру, реалії життя в іншомовних країнах, навичок адекватної поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях необхідно активніше впроваджувати культурологічний підхід до виховання, оскільки він сприяє формуванню естетичних смаків молоді, глобального мислення студентів та створює базу для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Визначення шляхів реалізації культурологічного потенціалу естетичного виховання в процесі навчання студентів нефілологічних спеціальностей пов'язане, перш за все, з культурою спілкування рідною мовою, оскільки навички спілкування багатьох студентів викликають занепокоєння. Навіть якщо відкинути браваду молодіжної субкультури та знехтувати вживанням нерегулярної лексики, манера комунікативної поведінки у студентському середовищі видається надто спрощеною. Студенти дивуються з того, що в американській культурі не прийнято підходити до співрозмовника ближче, ніж на півметра, задавати питання щодо заробітку чи давати детальну відповідь на формальне привітання "Як справи?" При вивченні теми "Шлюб" майже всі студенти негативно ставляться до шлюбних контрактів, вважаючи людей, які їх укладають, занадто меркантильними, далекими від романтичних почуттів. Але для американців це узаконений спосіб життя, і ми маємо сприймати його з розумінням і повагою. Таких прикладів, які підкреслюють розбіжності у світосприйнятті та культурі різних народів, можна навести багато, тому нагальним завданням естетичного виховання у вищій школі виступає сьогодні розробка шляхів реалізації його культурологічного потенціалу в навчально-виховному процесі. За нашими спостереженнями, поряд з іншими дисциплінами гуманітарного циклу на нефілологічних факультетах університетів (історія України, філософія, безпека життєдіяльності, етика, естетика) саме іноземна мова створює найкращі умови для реалізації культурологічного потенціалу естетичного виховання, оскільки робота над уривками з англомовних художніх творів позитивно впливає на емоційну сферу студентів, формує почуття співпереживання, долучає їх до відмінних від нашого способів життя, цінностей та вірувань, знайомить з нормами комунікативної поведінки, мовного етикету тощо. Водночас роль культурологічного підходу зводиться не тільки і не стільки до ознайомлення студентів з художньою літературою, іншими видами мистецтва – так би мовити, високою сферою культури, скільки до знайомства з нормами комунікативної поведінки, правилами етикету, прийнятими в різних країнах, тобто, естетичною культурою повсякденного спілкування.

Досліджуючи шляхи реалізації культурологічного потенціалу естетичного виховання, ми переконались, що найбільш ефективними виявились такі види роботи:

- моделювання діалогічного спілкування на міжтематичному рівні;
- вивчення розмовних кліше та зворотів, формул звернення, вибачення, уточнення, повторного запитання тощо;
- створення комунікативних ситуацій, які відтворюють реалії повсякденного життя в англомовних країнах;

- використання рольових ігор;
- драматизація навчальних текстів;
- впровадження кейс-методу.

Таким чином, розглядаючи культурологічний підхід до естетичного виховання як передумову формування у студентів нефілологічних спеціальностей толерантного ставлення до чужої мови і культури, ми дійшли *висновку*:

- враховуючи педагогічний аспект культурологічної освіти, слід ширше впроваджувати культурологічний підхід до навчання в навчально-виховний процес у вищій школі;
- з позицій естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей запровадження культурологічного підходу є необхідною умовою для розвитку емоційної сфери студентів, утримання інтересу до навчання та засобом формування навичок адекватної комунікативної поведінки;
- шляхи реалізації культурологічного потенціалу естетичного виховання передбачають розвиток креативності студентів, залучення їх до творчих видів діяльності на заняттях та в позааудиторний час, використання інтерактивних методів навчання.

Подальші розвідки в плані запровадження культурологічного підходу до естетичного виховання мають за мету з'ясувати роль особистості викладача, рівень сформованості його власної соціокультурної компетенції та вплив цих чинників на процес виховання студентів нефілологічних спеціальностей у вищих закладах освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогическая энциклопедия. – Из-во “Советская Энциклопедия”. – М., 1968. – Т.4. – С.799.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
3. Библер В.С. Культура. Диалог культур: опыт определения // Вопросы философии. – 1989. – №6. – С.31-43.
4. Гершунский Б.С. Педагогическая прогностика. – К.: Світло, 1990. – 146 с.
5. Лихачов Д.С. Листи про добре і прекрасне. – К.: 1988. – 144 с.
6. Хомич Л.О. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя. – К.: Мистецтво та освіта. – 1998. – №4.
7. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // К.: “Освіта України” №29. – 18.07.2001 р.
8. Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference. / Council for Cultural Co-operation, Education Committee. – Strasbourg, 2001.

УДК 37.032:811.111 Б 12

Н.П. Бабкова-Пилипенко

ОСОБЛИВОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

Статтю присвячено аналізу університетської підготовки майбутніх економістів та виявленню методів навчання, спрямованих на розвиток лідерських якостей. На прикладі МДГУ ім. П.Могили автор доводить ефективність запропонованих методів оптимізації навчально-виховної діяльності з метою формування лідерських якостей студентів.

The article is devoted to analyzing of university education of future economists and to finding out the educational methods oriented to leadership skills formation. Based on the experience of Petro Mohyla State University the author proves the effectiveness of suggested methods of university education optimization.